

Список використаних джерел

1. *Compilation of the Messages and Papers of the 1789–1902*. Vols. 1–11 / Ed. by Richardson. – Washington, 1903, vol. 2. – p. 590.
2. *Економічна енциклопедія* : у 3 т. / редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Академія, 2000. – Т.1 – 864 с.
3. *Словарь современных экономических и правовых терминов* / под ред. В.Н. Шимова и В.С. Каменкова. – Минск : Амалфея, 2002. – 816 с., с. 56.
4. *Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 р.* Стат. зб. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 377 с.
5. *Соціологічний вимір соціально-економічних процесів в Україні* / О.М. Балакірева, В.А. Головенько, Р.Я. Левін та ін. / за ред. О.М. Балакіревої. – К. : Ін-т екон. та прогнозів., 2009. – 320 с.
6. *Населення України*. Соціально-демографічні проблеми українського села; відп. ред. Е.М. Лібанова. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 468 с.
7. *Витрати і ресурси домогосподарств України у 2002, 2012, та у II кв. 2014 р.* : стат. зб. / Держ. служба статистики України. – К., 2013, – 368 с.
8. *Витрати і ресурси домогосподарств України у II кварталі 2014 р.* : стат. зб. / Держ. служба статистики України. – К., 2014. – 147 с.
9. *Про зайнятість населення* : Закон України [Електронний ресурс] : [прийнятий 5 лип. 2012 р.] / Верховна Рада України / Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
10. *Щербатюк М.* Секрети прожиткового мінімуму. [Електронний ресурс] / М. Щербатюк. – Режим доступу : <http://www.i-law.kiev.ua/>
11. *МВФ* : Зовнішні борги України за підсумками року становитимуть 102% ВВП. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2014/10/10/497245>
12. *Новая постиндустриальная волна на Западе*. Антология / под ред. В.Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1999. – 640 с.
13. *Зарплати у конвертах виведуть із тіні, щоб виплачувати пенсії українцям*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26761612.html>.

Стаття надійшла 04.03.2015

УДК 331.5

О.М. Глеєва
Hleieva, O.M.

Нормативно-правове забезпечення зайнятості молоді в національному господарстві: досвід і проблеми

Legislative and Regulatory Support for Youth Employment in the National Economy: Experience and Problems

Досліджено процес становлення нормативно-правового регулювання ринку праці в цілому та його молодіжного сегмента. Увагу акцентовано на співпраці України та Міжнародної організації праці. Доведено, що розвиток законодавства має сприяти забезпеченню робочими місцями молоді та реалізації її трудового потенціалу.

Ключові слова: ринок праці, молодь, регулювання ринку праці.

The article describes the study of the legal regulation buildup in the labour market in general, and its youth segment. The attention was paid to the cooperation between Ukraine and the International Labour Organization. It is proved that the developed legislation should facilitate the placement of youth for jobs and fulfil their labour potential.

Keywords: labour market, youth, labour market regulation.

Глеєва Олена Михайлівна, аспірант, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України (Київ).
Науковий керівник – Могильний О.М.

Hleieva, Olena Mykhaylivna, postgraduate, Ukrainian State Employment Service Training Institute (Kyiv).
Scientific Adviser – Mogylnyi, O.M.

© Глеєва О.М., 2015
© Hleieva, O.M., 2015

Постановка проблеми. Аналіз формування нормативно-правового забезпечення державного регулювання ринку праці, зокрема його молодіжного сегмента, є актуальним питанням з точки зору його подальшого розвитку нормативно-правового забезпечення. Сучасний стан ринку праці молоді є результатом історичних, економічних та соціальних умов, які склалися в Україні протягом останніх десятиліть. Комплекс проблем, що сформувався

внаслідок впливу зовнішніх чинників, зумовив теперішню кризову ситуацію на досліджуваному сегменті національного ринку праці.

Враховуючи ситуацію, що склалася, має бути розроблений комплекс спеціальних заходів, спрямованих на реалізацію конституційного права молоді на працю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розробленні теоретичних аспектів державного регулювання ринку праці молоді зробили свій внесок науковці: Д. Богиня, В. Васильченко, М. Головатий, О. Грішнова, Л. Лісогор, О. Маршавін, В. Онікієнко, О. Палій, М. Панасюк, Т. Петрова, В. Савченко та інші. Віддаючи належне ґрунтовним дослідженням, є доцільним наголосити на необхідності подальших пошуків шляхів удосконалення нормативно-правового забезпечення регулювання ринку праці в цілому і його молодіжного сегмента, оскільки він є надзвичайно динамічний, на ньому постійно виникають нові, як внутрішні, так і зовнішні деструктивні чинники.

Метою статті є аналіз процесу становлення нормативно-правового забезпечення регулювання молодіжного ринку праці для подальшого удосконалення регуляторного впливу держави на вказаний сегмент національного ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Огляд розвитку законодавчого забезпечення ринку праці необхідно починати з початку ХХ ст. У 1919 р. була заснована Міжнародна організація праці (МОП), мета діяльності якої – поширен-

ня розуміння, що універсальний, довготривалий мир може бути встановлений лише на основі соціальної справедливості [1]. Конвенції МОП стали базою для розроблення національної нормативно-правової бази з питань правового, економічного та соціального регулювання ринку праці в Україні.

Перші спроби регуляторного впливу на ринок праці в нашій країні було здійснено з прийняттям 30 січня 1937 р. Конституції УРСР. Згідно зі ст. 117 цього документа громадяни мали право на працю з гарантованою оплатою відповідно до її кількості та якості.

Конституція України 1978 р., окрім гарантування права на працю, дала ще й одну з найбільш значимих соціальних складових – гарантію мінімальної заробітної плати. Також громадяни України отримали право на вибір професії, роду занять і роботи відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти та з урахуванням суспільних потреб.

Конституція незалежної України, прийнята у 1996 р., гарантувала кожному громадянину нашій державі права, свободи та рівність перед законом. У ст. 43 документа зазначено, що кожен має право на працю. Зі свого боку держава взяла на себе обов'язок створити умови для повної реалізації громадянами цього права. Крім того, громадянам нашій державі гарантовано право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом (*див. табл.*).

Інтерпретація змісту конституційного права на працю

Назва законодавчого акта	Зміст
Конституція УРСР від 30.01.1937 Стаття 117	Громадяни УРСР мають право на працю, тобто право на одержання гарантованої роботи з оплатою їх праці у відповідності до її кількості та якості. Право на працю забезпечується соціалістичною організацією народного господарства, неухильним зростанням продуктивних сил радянського суспільства, усуненням можливості господарських криз і ліквідацією безробіття [2].
Конституція України №888-ІХ від 20.04.1978 Глава 6 Стаття 38	Громадяни України мають право на працю, тобто на одержання гарантованої роботи з оплатою праці відповідно до її кількості та якості і не нижче встановленого державою мінімального розміру, – включаючи право на вибір професії, роду занять і роботи відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти та з урахуванням суспільних потреб. Це право забезпечується соціалістичною системою господарства, неухильним зростанням продуктивних сил, безплатним професійним навчанням, підвищенням трудової кваліфікації і навчанням нових спеціальностей, розвитком систем професійної орієнтації і працевлаштування [3].
Конституція України №254к/96-ВР від 28.06.1996 Розділ II Стаття 43	Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [4].

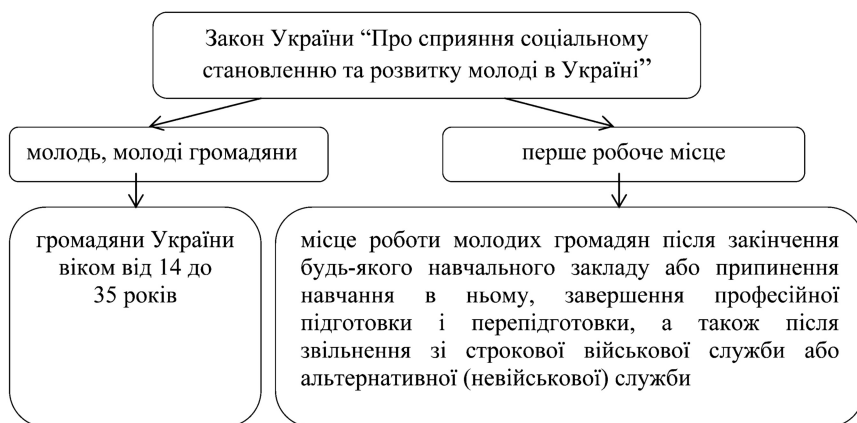
Джерело: складено автором

Формування та розвиток української системи законодавчого регулювання ринку праці відбувалося на підставі міжнародних актів, які мають рекомендаційний характер. Генеральна конференція Міжнародної організації праці 29 жовтня 1919 р. підписала Конвенцію “Про безробіття”. Проте Україна ратифікувала цей документ лише у лютому 1994 р., виявивши цим свою солідарність зі світовою спільнотою в питанні необхідності проведення заходів щодо скорочення рівня безробіття та подолання його наслідків. У ст. 2 Конвенції сказано, що будь-який член Організації, що ратифікує її, створює систему безплатних державних бюро зайнятості під контролем центрального органа [5].

Адаптація українського законодавства до міжнародного була в основному завершена після набуття Україною незалежності. На основі законодавчих актів та закордонного досвіду українськими науковцями сформовано теоретико-методологічну базу регулювання ринку праці, у т.ч. – і молодіжного ринку праці.

В умовах переходу до ринкових відносин Верховною Радою УРСР 1 березня 1991 р. було прийнято Закон “Про зайнятість населення”. Кабінет Міністрів УРСР своєю постановою №47 від 24 червня 1991 р. затвердив положення про державну службу зайнятості, про державний фонд сприяння зайнятості населення, про порядок реєстрації безробітних та виплати їм матеріальної допомоги, про організацію оплачуваних громадських робіт, про контроль за дотриманням законодавства, про зайнятість населення тощо [6].

Ще на початку 1993 р. було прийнято Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” [7], яким було визначено такі поняття, як молодь, молоді громадяни та перше робоче місце (див. рис.)

Джерело: складено автором

Рис. Визначення понять “молодь” та “перше робоче місце” згідно із Законом України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” №2998-XII від 05.02.1993

До категорії “молодь” у статистиці та соціології відносять людей віком 16–30 років. Згідно із Законом України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” молодь, молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років.

У Конвенції МОП “Про мінімальний вік” зазначено: для прийому на роботу вік особи не повинен бути нижчим, ніж вік при закінченні обов’язкової шкільної освіти та, у будь-якому випадку, не може бути нижчим 15 років [7].

Відповідно до Закону України “Про зайнятість населення”, особами працездатного віку вважаються люди віком від 16 років.

Законодавство визначає молодого працівника як громадянина України віком до 35 років, випускника професійно-технічного або вищого навчального закладу, який у шестимісячний строк після закінчення навчання працював самостійно або за направленням навчального закладу чи територіального органа центрального органа виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення і трудової міграції, та продовжує працювати протягом трьох років за кваліфікацією, яку він набув під час навчання, у т.ч. незалежно від місця першого працевлаштування [8].

У 1970 р. МОП було прийнято Рекомендацію щодо спеціальних програм забезпечення зайнятості та підготовки молоді в цілях розвитку. Цей документ прийнято з метою використання спеціальних програм, що надають молоді можливість брати участь у спрямованій на економічний та соціальний розвиток її країни діяльності і здобути освіту, кваліфікацію та досвід, які полегшать їй подальшу економічну практику протягом тривалого часу і допоможуть їй залученню до життя суспільства [9].

У подальшому було прийнято низку законодавчих і нормативних актів, покликаних покращити соціально-економічне становище громадян держави і молоді безпосередньо. Але одна із найбільш значущих подій – прийняття Верховною Радою України 5 липня 2012 р. Закону України №5067-VI “Про зайнятість населення”, який набрав чинності з 1 січня 2013 р. [8]. У цьому документі викладено правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, гарантії держави щодо захисту прав громадян на працю та реалізації їхніх прав на соціальний захист від безробіття.

Відповідно до вказаного закону, державне регулювання зайнятості – це формування і реалізація державної політики у сфері зайнятості населення з метою створення умов для забезпечення повної та продуктивної вільно обраної зайнятості і соціального захисту в разі настання безробіття.

Закон надає додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню молоді. Так, згідно з п. 1, пп. 4 до категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, належать молоді особи, які закінчили або припинили навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, звільнилися із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби, і які вперше приймаються на роботу.

З метою реалізації гарантій підприємствам, установам та організаціям з чисельністю штатних працівників понад 20 осіб встановлюється квота у розмірі 5% середньо-облікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік.

Окрім того, для роботодавців у вищевказаному документі також передбачені пільги за умови працевлаштування громадян, які згідно із зазначеним законом мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.

Також визначені заходи щодо сприяння зайнятості молодих людей, одним із яких є забезпечення молоді першим робочим місцем та запровадження стимулів для стажування на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, фізичних осіб, які застосовують найману працю, молоді, яка навчається.

Разом із тим визначено стимули для працевлаштування громадян, які недостатньо конкурентоспроможні на ринку праці. Роботодавцю, який за направленням територіальних органів центрального органа виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, працевлаштовує на нове робоче місце строком не менше ніж на два роки громадян із категорій, зазначених у вищезазваному законі (до яких відноситься і молодь) та яким надано статус безробітного, щомісяця компенсуються фактичні витрати в розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу за місяць, за який він сплачений.

Одночасно законом розширено можливості для підвищення конкурентоспроможності молоді. Так у ст. 29 зазначено, що студенти вищих та учні професійно-технічних навчальних закладів, що здобули професію (кваліфікацію) за освітньо-кваліфікаційним рівнем "кваліфікований робітник", "молодший спеціаліст", "бакалавр", "спеціаліст" та продовжують навчатися на наступному освітньо-кваліфікаційному рівні, мають право у вільний від навчання час проходити стажування за професією (спеціальністю), за якою здобувається освіта, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, на умовах, визначених договором про стажування.

Досліджені законодавчі акти вказують, що урядом зроблені суттєві кроки щодо формування нормативно-правового забезпечення, яке мало б сприяти працевлаштуванню молоді та підняти її конкурентоспроможність на ринку праці. Утім, на практиці ми бачимо дещо іншу картину. Молодь залишається найуразливішою категорією на ринку праці. Відсутність практичних навичок та досвіду роботи є основними причинами відмови при працевлаштуванні випускників вищих навчальних закладів. Вища освіта не дає гарантії на працевлаштування. Ринок перенасичений випускниками економічних та юридичних спеціальностей, у той час коли затребуваними є робітники високої кваліфікації.

За даними державної служби статистики України, найнижчий рівень зайнятості серед молоді спостерігається у віковій групі 15–24 роки [10]. У першу чергу це пояснюється тим, що молодь вказаної вікової категорії переважно ще навчається. У віковій категорії від 25 до 29 років у сільській місцевості на 9% зайнятість молоді нижча, ніж у містах. Це ще раз підтверджує, що після закінчення ВНЗ випускники, особливо родом із сільської

місцевості, не можуть реалізувати свій потенціал, що призводить до прикладання праці молоді в неформальному секторі або, що ще гірше, криміналізації та люмпенізації.

Окрім того, враховуючи економічну та політичну нестабільність, складність ведення бізнесу та нестабільний курс національної грошової одиниці, частина підприємств (особливо підприємства малого та середнього бізнесу) згорнули свою діяльність, що призвело до скорочення робочих місць.

Тому головним завданням уряду в контексті сприяння зайнятості молоді, на наш погляд, має стати виважені кредитно-інвестиційна та податкова політика, яка спонукатиме до створення власного бізнесу. Необхідно також розробити додаткові механізми стимулювання роботодавців, які працевлаштовують молодь на перше робоче місце. Як приклад, це можуть бути податкові пільги на визначений період часу.

У червні 2008 р. в Женеві між Міністерством праці та соціальної політики України та МОП підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо програми гідної праці на 2009–2011 рр., який мав сприяти підвищенню продуктивності праці та розвитку соціальної та трудової сфер в Україні. Сторони знову підтвердили прагнення до подальшої співпраці та ухвалили Меморандум про взаєморозуміння щодо програми гідної праці. У 2012 р. Меморандум пролонговано на 2012–2015 роки. При розробці нової редакції були враховані результати та досвід реалізації попередньої, здійсненої тристоронніми партнерами та технічними експертами МОП і визначені такі пріоритети, як зміцнення інституцій соціального діалогу з метою посилення їх участі в управлінні ринком праці; сприяння забезпеченню гідної праці та покращення спроможності працевлаштування вітчизняної робочої сили; удосконалення систем соціального захисту.

У жовтні 2012 р. було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України №1008 "Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року" [11]. Ця постанова спрямована на розширення можливостей реалізації права молоді на гідну працю, стимулювання створення нових робочих місць, розвитку трудового потенціалу та забезпечення стабільного функціонування ринку праці.

Висновки. Короткий огляд нормативно-правової бази, що регулює зайнятість молоді, вказує, що органи законодавчої та виконавчої влади у межах своїх повноважень повинні приділяти більше уваги створенню робочих місць для молоді. Удосконалення кредитно-інвестиційного та фіскального законодавства може стати поштовхом для розбудови малого та середнього бізнесу. Це потребує подальшого наукового супроводу з урахуванням імплементації трудового законодавства до стандартів і вимог Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міжнародної організації праці [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ilo.org.ua/Lists/mopnews/DispForm.aspx?ID=5>
2. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки. Історичний документ від 30 січ. 1937 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/001_001
3. Конституція (Основний Закон) України [Електронний ресурс] : [прийнято 20 квіт. 1978 р.] : втрата чинності 28 черв. 1996 р. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/888-09>
4. Конституція України №254к/96-ВР від 28.06.1996 [Електронний ресурс] : [прийнято 29 червн. 1996 р.] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

5. Конвенція МОП №2 Про безробіття 1919 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_143
6. “Про затвердження положень щодо застосування Закону УРСР “Про зайнятість населення” : постанова Кабінету Міністрів УРСР №47 від 24 червн. 1991 р. [Електронний ресурс] : втрата чинності 30 серпн. 2013. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/47-91-%D0%BF>
7. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України №2998-XII від 05 лют. 1993 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
8. Про зайнятість населення : Закон України №5067-VI від 05 лип. 2012 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
9. Рекомендація щодо спеціальних програм забезпечення зайнятості та підготовки молоді в цілях розвитку. Міжнародна організація праці; Міжнародний документ №136 від 23.06.1970 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_253
10. Офіційний веб-портал державної служби статистики України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. “Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року” : постанова Кабінету міністрів України №1008 від 15 жовт. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/1008-2012-p

Стаття надійшла 27.03.2015

УДК 331.5.024.5

I.I. Навроцька
Navrots'ka, I.I.

Механізми державного регулювання ринку праці: європейський досвід

Mechanisms of the Government Regulation of the Labour Market: the European Experience

Виокремлено складові державної політики зайнятості та обґрунтовано їх вплив на ринок праці. Узагальнено теоретичні підходи до розуміння активних і пасивних методів державної політики зайнятості. Зважаючи на теперішню проблему вибору між дефіцитом державного бюджету і зайнятістю в країні, обґрунтовано існування зворотного зв'язку між видатками на активну політику зайнятості і дефіцитом бюджету. Проаналізовано недоліки регулювання ринку праці України.

Ключові слова: *державна політика зайнятості, державне регулювання, зайнятість, ринок праці.*

The components of the government policy of employment were singled out, and their impact on the labour market was justified. Theoretical approaches were generalized to make it possible to understand active and passive methods of government employment policy. Given the current problem of making a choice between the government budget deficit and employment in the country, the existence of feedback between expenditures on proactive employment policy and budget deficit was proved. The article analyzes the disadvantages of the labour market regulation in Ukraine.

Keywords: *government employment policy, government regulation, employment, labour market.*

Постановка проблеми. У зв'язку із циклічним характером ринкових економік, а також негативними економічними і соціальними наслідками безробіття, на перший план виходять проблеми стимулювання зайнятості та

підвищення ефективності державного регулювання ринку праці. Стан зайнятості багато в чому зумовлює стан економіки країни в цілому, оскільки саме тут щільно переплітаються економічні та соціальні проблеми суспільства. Процес державного регулювання зайнятості передбачає сукупність усвідомлених і планомірних дій, що мінімізують негативні наслідки ринкового механізму. Хоча ступінь присутності держави на ринку праці все ще залишається дискусійним питанням, така необхідність зумовлена ситуаціями, в яких дія ринкового механізму виявляється неефективною.

Навроцька Ірина Іванівна, аспірант, Львівський Національний університет імені Івана Франка (Львів).

Navrots'ka, Iryna Ivanivna, postgraduate, Ivan Franko National University of Lviv (Lviv).

© Навроцька І.І., 2015

© Navrots'ka, I.I., 2015